

Kundera, Ludvík: *NOC A SEN A MODRO. LITERATURA NĚMECKÉHO ROMANTISMU*. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2004. 183 s.

Kniha *Noc a sen a modro* českého (moravského) germanistu, prekladateľa, editora, básnika, dramatika a esejistu Ludvíka Kunderu o nemeckom „romantizme“ vzišla pôvodne z cyklu literárnohistorických prednášok zo začiatku deväťdesiatych rokov, určených pre študentov filozofických fakúlt a JAMU v Brne, resp. v Olomouci, no ako sa autor sám priznáva, začiatok jeho záujmu o nemeckú romantiku a tým aj genéza jeho knihy siaha do konca tridsiatych rokov, keď na Filozofickej fakulte Karlovej univerzity dva semestre navštevoval „fascinujúce“ prednášky Vojtěcha Jiráta; poznatky získané na Jirákových prednáškach si podľa vlastných slov v priebehu nasledujúcich rokov a desaťročí neustále dopĺňal ďalším čítaním a samovzdelávaním. L. Kundera (1920), ktorého máme zafixovaného ako vynikajúceho znalca, prekladateľa a editora najmä nemeckej básnickej avantgardy a príležitostne aj povojnovej nemeckej literatúry, resp. ako vyše pol storočia angažovaného aktéra českej literatúry, sa takto vrátil k obdobiu, ktoré je takpovediac kolískou nemeckej literárnej moderny, a tým aj zmysluplne dotvára oblúk autorových dlhoročných germanistických záujmov.

Pre čitateľov nášho kultúrneho priestoru, ktorí z generačných dôvodov „nezachytili“ R. Grebeníčkovu preklad obsažnej literárnohistorickej štúdie Nauma Berkovského *Německá romantika* v odeonskom vydaní (1978), resp. tatranský výber *Německých romantiků*, edične starostlivo pripravený a preložený M. Žitným (1989), môže tvoriť L. Kunderova knižka v prvom rade akéhosi základného sprievodcu po nemeckej romantickej literárnej krajine, informáciu o jej mnohorakých facetách, ale aj osudoch jednotlivých literárnych osobností tohto

širokého kultúrneho prúdu, počínajúc protagonistami ranej (jenskej) romantiky a končiac javmi, ktoré sa odjakživa vzpierali jednoznačnosťam literárnohistorického členenia, no napriek tomu alebo práve preto sa sem najčastejšie zvykli priradovať (H. von Kleist, F. Hölderlin či G. Büchner). Kultivované a empatické prerozprávanie životných príbehov, literárnych tém a estetických názorov, zväčša autorsky úplne autonómne, občas s odkazmi na staršiu domácu akademickú i neakademickú germanistiku či literárnu vedu (P. Eisner, O. Fischer, V. Jiráta, H. Siebenschein a ďalší), navonok obdobne štruktúrované ako to bolo v prípade Berkovského práce (najprv charakteristika smeru – u L. Kunderu historicky rozčlenená na jenskú a heidelberskú obdobie, so zosilneným akcentom na spoločenskú súdržnosť, resp. „družnosť“ hnutia – potom portréty niektorých romantikov, resp. autorov vychádzajúcich z romantiky), nesleduje len elementárne propedeutické ciele (tie podčiarkuje okrem iného bohatá čierno-biela obrazová príloha). Integrálnou súčasťou práce je aj „Malá antológia“ českých prekladov poézie A. von Arnima, J. von Eichendorffa, H. Heineho, F. Hölderlina, J. Knera, N. Lenaua, E. Mörikeho, Novalisa, F. Schlegela, L. Tiecka a L. Uhlanda (prekladateľmi sú O. F. Babler, A. Breska, F. Hrubín, L. Kundera, R. Malý, V. Mikeš, J. Mulač, J. Pokorný, I. Slavík a J. Zahradníček), tvoriaca zlomok recepcného oblúka nemeckej romantickej literatúry v českej kultúre; napokon aj v samotnej práci venuje autor veľa miesta práve mnohorakej recepcii nemeckej romantiky v Čechách, najmä pokiaľ ide o preklady drám a divadelné inscenácie na českých javiskách – prakticky už od polovice 19. storočia. O viacerých povojnových inscenáciách informuje aj ako ich divák, na niektorých sa v šesťdesiatych rokoch a neskôr dokonca sám prekladateľsky či dramaturgicky podieľal (Ch. D. Grabbe, G. Büchner), takže autorov obraz re-

cepcie neraz nadobúda živé farby dobového svedectva, ktorý občas sprevádza anekdoticky dištancovaný komentár (prípád zakázanej inscenácie Grabbeho hry *Žart, satira, irónia a hlbší význam* v brnianskom Mahenovom divadle roku 1962, s. 71 – 72). Práve tieto – konfliktné – momenty recepcie, ktoré obnažujú napätia medzi prvkami romantickej tradície a politickou každodennosťou povojnovej českej kultúry, zároveň poukazujú na ďalší cenný rozmer knihy L. Kunderu – je ním hlbkové chápanie modernosti nemeckej romantiky a jej vnútorná spojitosť s javmi, ktoré sa považujú za vyvrcholenie literárnej a estetickej moderny, najmä s avantgardami: napríklad v súvislosti s uvedením Büchnerovho *Woyzecka* spomína na viacerých miestach „expresionistické“ inscenačné techniky z prvej tretiny 20. storočia, s jeho hrou *Leonce a Lena* zas pamätnú avantgardnú réžiu E. F. Buriana z roku 1937 (s. 114), H. von Kleist, Ch. D. Grabbe a G. Büchner sú pre autora „tri nemeckí dramatictí proklatci 19. storočia“ (s. 111) a pod. Kniha L. Kunderu takto zväčša v digresiaciach o recepcii vychádza v ústrety základnému presvedčeniu súčasnej germanistiky, ktoré okrem iných roku 1992, resp. 2000 vo svojej práci *Frühromantik* podčiarkol a na pramennom materiáli aj naplnil trevírsky germanista L. Pikulik, že nemeckí „romantici reprezentujú myslenie a čítanie začínajúcej moderny a zároveň v moderne spočívajúcu tendenciu k rozšíreniu, doplneniu a aj sebarelativizácii“. Pre L. Kunderu je táto téza už desaťročia takpovediac kultúrnou samozrejmosťou; v jeho prípade vyplynula z dôkladného a intímneho poznania tak literárnej romantiky, ako aj historických avantgárd (za zmienku stojí, že dva z kľúčových pojmov z názvu súčasnej knihy L. Kunderu – totiž *modrá* a *sen* – figurovali už aj ako základné charakteristiká v autorovej štúdii z roku 1969 k antológii nemeckého expresionizmu *Haló, je tady víchr, víchrice!*), ale napokon aj z autorovho aktívneho umeleckého pôsobenia v životnom svete vlastnej súčasnosti.

Adam Bžoch

Svatoň, Vladimír: *PROMĚNY DÁVNÝCH PŘÍBĚHŮ. O poetice ruské prózy*. Pardubice: Vydavatelství Marie Mlejnkové, 2004. 343 s.

Český literárny vedec Vladimír Svatoň sa roky pohybuje s bravúrou na pôde ruskej literárnej histórie. V jeho poslednej knihe *Proměny dávných příběhů* sa rozsiahle znalosti ruskej literatúry a pochopenie dejín a kultúry Ruska spájajú s inšpiratívnym metodologickým prístupom.

„K literárním dílům musíme přistupovat stejně jako k dílům současným: uvědomovat si naše souznění nebo naopak spor s jejich ‚fikčními světy‘. Místo rekonstrukce genetického procesu se tak do středu pozornosti dostává problém ‚platnosti‘, aktuálního smyslu díla pro peripicianta žijícího v odlišných kontextech nežli jeho tvůrce“ (s. 6). Oproti biografickému prístupu v literárnej vede, redukci umeleckého textu na osudy biografického autora, V. Svatoň zvyrazňuje problém aktuálneho čítania literárneho diela, oproti dejinám literatúry ako dejinám spisovateľov a súborov dokumentov dejiny žánrov, programov, smerov. Svatoňov výklad diela však nie je imanentný, prelína sa tu synchronný prístup s genetickým – zdôrazňuje sa porozumenie historickým okolnostiam, v ktorých dielo vzniklo. Zmysel literárneho diela, ktoré sa chápe ako produkt súvislej tradície, rastie s jeho novými recepciami.

Svatoňov metodologický prístup sa utváral v konfrontácii s myslením významných ruských teoretikov – zakladateľa historickej poetiky A. N. Veselovského, formalistov, M. M. Bachtina a zvlášť ukrajinského filológa A. A. Potebnju. Veselovskij študoval objektívne stavebné prvky diela, tzv. básnické formuly, príznačné motívy či sužety literatúry istého obdobia. U Potebnju je poetika na rozdiel od poňatia Veselovského súčasťou teórie znaku. Medzi dva póly znaku (označujúce, označované) zavádza i tretí člen, „vnútornú formu“ (na označenie nových situácií sa použije existujúci výraz, význam výrazu sa pritom modifikuje). Potebnjuov opis pripomína formalistický princíp ozvlášťňovania a automatizácie, podľa ktorého poézia